Галина Сорокоум

РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Дошкільний вік – це період початкового фактичного становлення особистості, період формування основних механізмів поведінки, тобто особистість визначається як активна система детермінант – фізична, психічна, соціальна. Одним із важних напрямів, який визначає великий вплив на розвиток особистості дитини, є фізична культура. На думку Д. Решетова, заняття фізичною культурою – одна із форм свідомої людської діяльності, в якій виявляються та удосконалюються фізичні, моральні та соціальні якості особистості у їхній єдності [5, с. 3].

На жаль, на сьогодні заняття дітей фізичною культурою розглядаються переважно як засіб оптимізації фізичного статусу людини, не розглядаючи при цьому інтелектуальний та соціально-психологічний розвиток, можливість розвитку соціальної активності особистості. Соціальна активність являє собою не будь-яку якість людини, а інтегральну властивість та реалізується у різних видах діяльності (пізнавальна, трудова, суспільно-політична тощо).

Під *соціальною активністю у дошкільному віці*, на думку В. Маралова та В. Сітарова, слід розуміти здатність дитини включатися до специфічних для цього віку видів діяльності щодо вирішення суспільних завдань, визначаючи при цьому такий рівень психічної активності, який би сприяв отриманню результатів, значущих для оточення дитини та її самої [3, с. 51–53]. На думку вищезазначених дослідників, одиницями соціальної активності є здатність до виконання, ініціативність, відповідальність та самостійність. Типами соціальної активності є: виконавчо-ініціативний, ініціативний, виконавчий, реактивний.

Дошкільне дитинство – найбільш сензитивний період щодо формування соціальної активності у дітей: до 5–6 років у малюків виробляється стійка потреба щодо встановлення соціальних відносин як із дорослими, так і з однолітками. Для повноцінного формування соціальної активності дошкільника його слід залучати до різних видів діяльності, які потребують прояву певних особистісних якостей.

Одним із таких видів діяльності є ігрова, а в процесі фізичного виховання використовуються різні види рухливих ігор (народні, з елементами спорту, естафети тощо). Багато дослідників: В. Барабаш, О. Кокорева, Т. Осокіна, Є. Тимофєєва), Н. Полтавцева, Е. Сагайдачна, Е. Степаненкова – констатують той факт, що рухлива гра як різновид спільної ігрової діяльності надає першопочаткове спрямування ціннісним орієнтаціям, які часто визначають стійкість у подальшому житті дитини й визначають загальне спрямування особистості.

Рухлива гра є засобом гармонійного розвитку дитини, школою управління власною поведінкою, формування позитивних взаємин, благополучного емоційного стану. Рухлива гра є унікальним засобом як фізичного розвитку дитини, так і її особистісного зростання. «Розумно організована гра, – пише М. Стельмахович, – є дійовим методом формування таких рис особистості, як дисциплінованість, сміливість, спритність, рішучість, наполегливість, організованість. Крім того, вона вчить напружувати зусилля, керувати собою, бути точним, додержуватися певних правил поведінки, активно діяти в колективі» [6].

У рухливій грі відбувається не тільки удосконалення фізичних якостей дитини, основних рухів, а також її психічних процесів, удосконалюються різні уміння та навички, у тому числі – взаємодії з однолітками у груповій діяльності.

С. Матвієнко зазначає, що «рухливі ігри стимулюють розумовий розвиток дитини, регулюючи й поглиблюючи її уявлення про довкілля, розвиваючи увагу, пам’ять, спостережливість. За їхньою допомогою можна виховувати моральні якості: сміливість, рішучість, чесність, почуття товариськості» [4, с. 11].

У числі вимог до нового педагогічного мислення у фізичному вихованні необхідно відзначити особливу організацію навчання, яка повинна бути спрямована на формування творчої особистості з орієнтацією на своєрідність індивідуальності кожної дитини. Рухливі ігри та ігрові вправи є самим універсальним засобом фізичного виховання дітей і стоять на вищому щаблі їх інтересу, тому більш широке використання цих засобів у комплексі фізкультурно-оздоровчих заходів може вирішити задачу оптимізації рухового режиму стосовно дітей старшого дошкільного віку.

В останні роки, з посиленням уваги освітян до питань правильно організованого педагогічного супроводу освітнього процесу у ЗДО, до проведення роботи з фізичного виховання дітей включаються такі методи та спеціальні педагогічні засоби (проблемно-пошукові ситуації, ігрові ритуали, комунікативні хвилинки, рефлексію), які спрямовані на становлення дитини як суб’єкта дитячих видів діяльності.

До самостійної та організованої діяльності на прогулянках з метою підвищення соціальної активності дітей ігрові основи роботи структуруються так, щоб діти мали змогу грати в рухливі ігри на паритетних основах із педагогами, батьками, дітьми інших вікових груп. Головною ідеєю організації такої роботи визначається організація такої поетапності включення дітей в ігрову діяльність, коли достатньою мірою забезпечується зростання незалежності дій дитини від дій дорослого.

Ґрунтовні дослідження щодо використання ситуацій вільного вибору у фізичному вихованні старших дошкільників здійснено О. Галімською [1–2]. Вона вказує на те, що ситуації вільного вибору дозволяють дошкільнятам самостійно дослідити рухові дії і виконувати їх довільно, без

допомоги дорослого. Поставленому в ситуацію вибору дошкільнику надається свобода вибору грати разом з іншими дітьми або виконувати рухові дії самостійно. Застосування «проблемно-контрольованих ситуацій допомагають дитині пізнавати рух в простір. Для цього педагогу потрібно підтримувати інтерес і прагнення дитини в пошуку відповідей в проблемних ситуаціях» [1, с. 6].

Для дітей старшого дошкільного віку слід не тільки показувати елементи техніки проведення рухливих ігор, але й те, як саме слід гратися, змагатися, використовувати ігрові атрибути при взаємодії.

Самі способи взаємодії дошкільників слід будувати від більш індивідуального характеру («Хто швидше добіжить до фінішу», «Хто відіб'є найбільше» тощо) до парних ігор та ігор у трійках. При цьому, індивідуальні ігри варто більшою мірою добирати до роботи з дітьми молодшого дошкільного віку, а для дітей 6–7 років можна пропонувати командні ігри (на основі ігри спортивного характеру). У процесі таких ігор у дітей не тільки удосконалюються технічні навички, але й формуються уміння взаємодіяти у парах, трійках, у команді в цілому.

Дуже корисно хоча б раз на місяць проводити рухливі ігри різновікової форми проведення, коли старші дошкільники вчаться передавати вже набутий ними рухово-ігровий досвід, а малюки – засвоювати його не від вихователя, а від старших дітей.

Такі ігри сприяють формуванню у дітей таких особистісних якостей, як толерантність, уміння підпорядковувати своєї дії вимогам інших тощо, а також позитивно впливають на соціалізацію малюків та формування у них соціальної активності.

Список використаних джерел

1. Волошина Л. Н. Педагогические средства обогащения двигательно-игрового опыта дошкольников / Л. Н. Волошина, О. Г. Галимская Режим доступа: https://www.elibrary.ru/download/elibrary_30458104_21756417.pdf
2. Галимская О. Г. Оценка готовности старших дошкольников к общению и взаимодействию в процессе освоения спортивных игр / О. Г. Галимская, Л. Н. Волошина, Е. А. Арсеенко // Современные проблемы науки и образования. – 2017. – № 3. – Режим доступа: https://science-education.ru/ru/article/view?id=26448.
3. Маралов В. Г., Ситаров В. А. Формирование основ социальной активности личности в детском возрасте (Дошкольник – младший школьник) / В. Г. Маралов, В. А. Ситаров. – М. : Прометей, 1990. – 219 с.
4. Матвієнко С. І., Заплішний І. І. Українські народні рухливі ігри в дошкільному навчальному закладі: навч.-метод. посібн. / С. І. Матвієнко, І. І. Заплішний. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 114 с. Режим

доступу: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/73
5. Решетов Д. В. Методика использования подвижных игр в физическом воспитании старших дошкольников с акцентом на формирование социальной активности: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» / Д. В. Решетов. – Волгоград, 2010. – 25 с.
6. Стельмахович М. Г. Народне дитинознавство / М. Г. Стельмахович. – К., 1991. – С. 23.

Юлія Танасійчук

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ

Освіта та здоровий спосіб життя в XXI ст. повинні домінувати серед важливих факторів створення безпечного життя кожної людини. Роль і значення культури здорового способу життя як основи якості життя студентської молоді у вихованні нової генерації громадян обумовлена, насамперед, потребами збереження здоров'я людини як найвищої суспільної цінності, а також визначається загрозливою тенденцією швидкого погіршення стану здоров'я населення України, зокрема здоров'я молодого покоління.

Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я й здоров'я оточуючих як до вищої соціальної цінності, формування високого рівня здоров'я дітей і учнівської молоді. Отже, основним завданням сучасної системи освіти є формування високого рівня культури здоров'я. У першу чергу це обумовлено стійкими негативними тенденціями стану здоров'я дітей і підлітків. Сьогодні майже 90 % дітей, учнів і студентів мають відхилення здоров'я, понад 50 незадовільну фізичну підготовку. В останні роки за період навчання в школі кількість хронічних захворювань у дітей збільшується в 1,5–2 рази. Спостерігається значне омолодження «хвороб похилого віку», у тому числі онкологічних, випадки інсультів і інфарктів у дітей до 15 років. Негативні показники здоров'я сучасної молоді відзначаються не тільки на фізичному, але й на психічному та духовному рівнях, що свідчить про недостатню сформованість культури здоров'я сучасних школярів [4].

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. зазначається, що пріоритетом державної політики має бути «…формування здорового способу життя як складової виховання, збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді…».